

Състояние на широко разпространените видове птици в България 2005-2012

Йордан Христов и Николай Петков

БДЗП

[Pick the date]

Състояние на широкоразпространените видове птици в България 2005-2012 г.

Благодарности към участниците

Екипът на проекта изказва сърдечни благодарности на всички участници в мониторинга на обикновените видове птици (МОВП). Също така изказваме благодарности на администрациите на защитените територии-партньори по проекта. Сред тях са ДПП „Рилски манастир“, ДПП „Странджа“, ДПП „Врачански балкан“, ДНП „Централен Балкан“. Издаването на настоящия доклад и осъществяването на проекта е възможно благодарение на финансовата помощ от Министерство на земеделието и храните в рамките на „Техническа помощ“. Благодарим и на Кралското дружество за защита на птиците (Великобритания) за оказаната финансова и експертна подкрепа при стартирането на схемата за мониторинг.

Благодарности към д-р Николай Петков, д-р Георги Попгеоргиев, Jana Skorpilova, Petr Vorisek и всички останали, допринесли за осъществяването на дейности по проекта.

Автор: Йордан Христов

Настоящият доклад се издава с финансовата подкрепа на Програмата за развитие на селските райони по линия на „Техническа помощ“ в рамките на обществена поръчка за услуга с предмет: „ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ИНДЕКСА НА ПОПУЛАЦИИТЕ НА ПТИЦИТЕ, ОБИТАВАЩИ ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ЗЕМИ В БЪЛГАРИЯ, ЧРЕЗ ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА СХЕМА ЗА МОНИТОРИНГ НА ОБИКНОВЕНИТЕ ВИДОВЕ ПТИЦИ“ на Министерство на земеделието и храните, съгласно Договор за услуга РД 51-187/23.12.2010 г.

Препоръчителен начин на цитиране: Христов, Й. и Н. Петков, 2013. Състояние на широкоразпространените видове птици в България 2005-2012 г. Българско дружество за защита на птиците. Природозащитна поредица. БДЗП. София.

Съдържание:

ОСНОВНИ ПОСЛАНИЯ	3
УВОД	4
ПРИЛОЖЕНИЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ МОНИТОРИНГА НА ОБИКНОВЕНИТЕ ВИДОВЕ ПТИЦИ	4
МЕТОДИКА	5
Покритие на местообитания	7
РЕЗУЛТАТИ	9
Тенденции в популациите на широкоразпространените видове птици	9
Индекс за състоянието на популациите на птиците, обитаващи земеделски земи	12
Индекс на популациите на птиците, обитаващи гори	16
Птици на „други“ типове местообитания	19
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	20

Основни послания

- 38 широкоразпространени видове птици намаляват с 12%. Сред тях са и тези на земеделските земи.
- Птиците на земеделските земи продължават да намаляват със значителни темпове - 17 вида птици обитаващи земеделските земи, намаляват с 11% спрямо 2005 г.
- Доминира броят на намаляващите (33%) спрямо увеличаващите се (9%) видове.
- Намаляват видове със стопанско значение като *пъдпъдъкът* (-60%) и *ловният фазан* (-37%).
- Сред видовете с най-неблагоприятна тенденция са *щиглецът* (-53,9%), *черногушото ливадарче* (-46,2%), *сивата овесарка* (-35,8%), *селската лястовица* (-33,6%) и *ръждивогушото ливадарче* (-30,4%).
- *Посевната врана* изчезва от земеделските земи (-93,5%).
- С най-значително увеличение е *голямото белогушо коприварче* (148,6%).
- За първи път от началото на оценяването установяваме стабилизиране състоянието на популацията на полската чучулига. Другите видове със стабилна тенденция са сойката, обикновената чинка, и свраката.
- Сред основните заплахи за състоянието на птиците в земеделските земи е премахването на храстите, разораването на затревените площи и прекомерната употреба на пестициди.
- През 2012 г. се наблюдава най-ниският среден брой записи на птици за площадка от началото на изследването (91).
- През 2012 г. в МОВП са се включили общо 115 човека, които са обходили 432 км трансектни маршрути във 129 площадки на територията на цялата страна.
- През 2012 г. са регистрирани общо 166 вида птици – най-високият за периода 2005-2012 г.
- Най-често регистрираните видове са селската лястовица, скорецът и полската чучулига
- Най-рядко установяваните видове са скален орел, къдроглав пеликан, планински кеклик, белогръб кълвач и други.

Увод

България е единствената страна на Балканския полуостров, която предоставя данни за състоянието на широкоразпространените видове птици. Това е възможно благодарение на стартиралата през 2004 г. схема за мониторинг на обикновените видове птици (МОВП) в България. В Европа индексът на птиците, обитаващи земеделските земи, показва, че те намаляват със значителни темпове както на национално, така и на регионално ниво. За района на Балканския полуостров основните данни идват от националната схема в България.

Тенденциите в състоянието на птиците в България са оценявани пет пъти: през 2008 г. (Спасов 2008), 2009 г. (Христов 2009), 2010 г. (Христов 2011), 2011 г. (Христов, 2012), 2012 (Христов и Петков, под печат). Настоящата оценка покрива резултатите за седемгодишен период – от 2005 до 2012 г. Докладът включва описание на ползваната методика, покритието на местообитанията и тенденциите на видовете.

Основна цел на МОВП е да се установят тенденциите в състоянието на широкоразпространените видове птици, които да послужат като индикатор за промените в биологичното разнообразие, както и за оформянето на оценка на устойчивостта на политиките и земеделските практики в България.

Конкретните задачи на МОВП са:

1. Да събере информация за промените в числеността на популациите на гнездящите видове птици в различни местообитания на територията на България.
2. Да допринесе за повишаване на познанието за биологията на гнездовите популации на птиците в страната и за причините за промените в тях.
3. Да допринесе за опазването на птиците и биоразнообразието чрез популяризирането на изследването и включването в него на широк кръг доброволци от цяла България.
4. Да осигури необходимата информация и данни за формирането на общоевропейския индикатор за биологичното разнообразие, базиран на популационните тенденции на обикновените видове птици.

Приложение на резултатите от мониторинга на обикновените видове птици

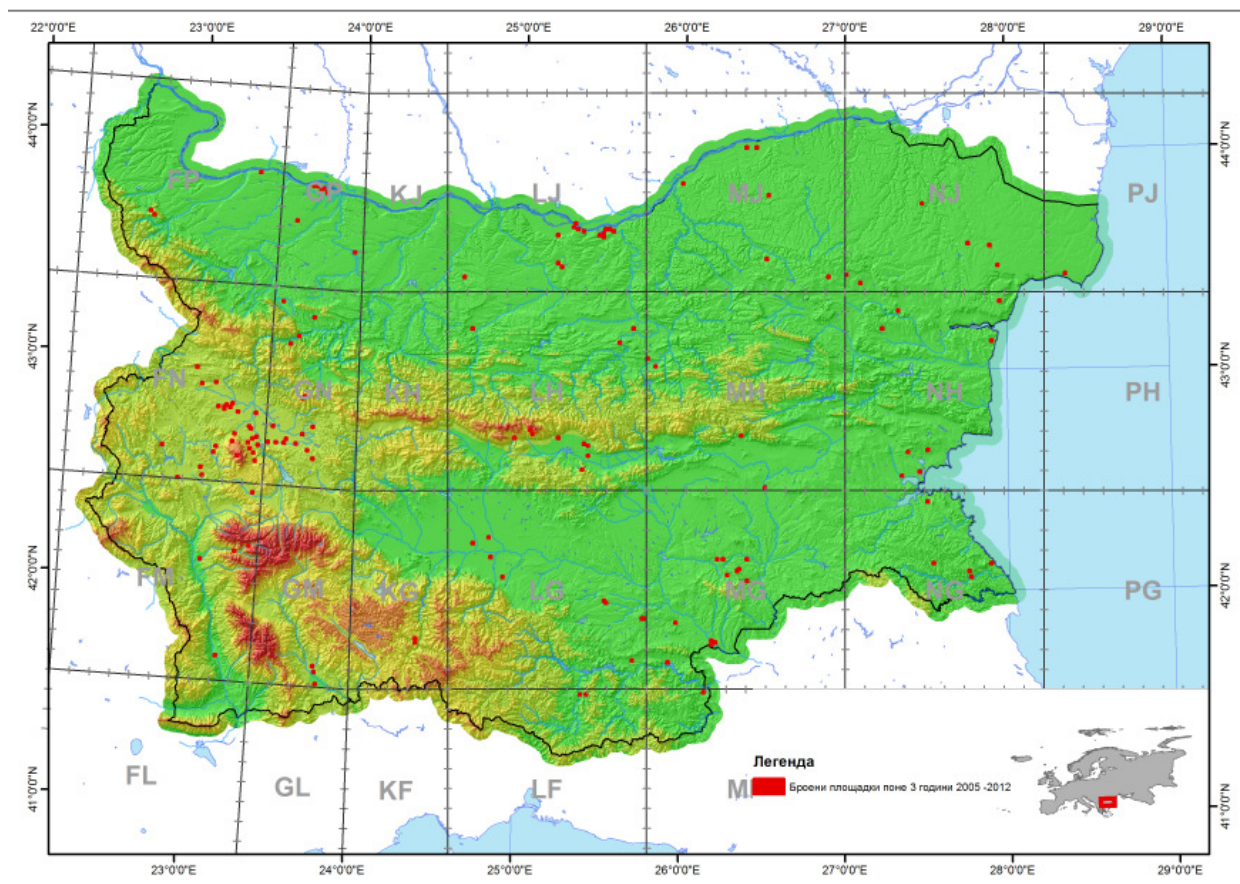
МОВП е най-широко мащабната мониторингова схема, насочена към гнездящите видове птици в България. Данните, събрани в рамките на схемата, стоят в основата на различни научни разработки, стратегически и политически документи и решения. В международен план данните допринасят за изработката на екологични модели на основата на разпространението и числеността на различни видове птици: климатични модели, прогнози за разпространението на видовете и др. Всяка година данните за България се предоставят за:

- Общоевропейската инициатива за оценяване състоянието на птиците на европейско ниво: всяка година БДЗП предоставя информация за тенденциите на птиците в България. Данните служат за изработването на оценки на състоянието на птиците в определени части от Европа, както и за континента в цялост.
- Докладване за състоянието и тенденциите на популациите на птици в България пред Европейската комисия съгласно чл. 12 от Директивата за птиците.
- ИАОС. 2012. Национален доклад за състоянието на околната среда през 2011 г. В доклада са използвани данни за състоянието на ширококоразпространените видове птици за периода 2005-2011 г.

Ползването на данните от МОВП е доказателство за качеството на резултатите от проекта и ефективността на предприетите дейности.

Методика

Прилаганата методика в България е адаптирана от схемата за мониторинг на гнездящи видове, използвана във Великобритания (Risely *et al.* 2009). Броенето се осъществява от доброволци в т. нар. „площадки“ с размер 1x1 км, избрани на полуслучаен принцип. Площадките са разположени из цялата страна (виж **Карта 1**). На картата са отбелязани площадките, посещавани поне три отделни години.

Карта 1. Разпределение на площадките за периода 2005-2012 г.

Посещението на площадките и броенето на птиците се осъществява чрез трансектен метод (Bibby *et al.* 1998), като се използват два линейни трансекта с три пояса на разстояние – съответно 0-25, 25-100, 100-250 м от наблюдателя. Трансектният метод се ползва и във Финландия, Ирландия, Латвия, Полша, Словения и др. Всяка площадка се посещава два пъти годишно през периода 15 април-15 юни, с един месец интервал между посещенията. Информацията се събира в три типа стандартизирани бланки както следва: 1) бланка за описание на местообитанията чрез стандартизирани кодове; 2) бланка за вписване на видовете по време на всяко от двете преброявания; 3) бланка за обобщаване на данните за всяко преброяване. Събраната информация се въвежда и съхранява в база данни, на чиято база с помощта на софтуера TRIM 3.53 (TRENDS and INDICES for MONITORING data) се генерират изходните данни за извеждане на тенденциите.

Методиката е въведена от началото на схемата в България, като данните се представят съвместно с Пан-европейската схема за мониторинг и националното докладване следва въведената европейска схема и период на докладване.

Покритие на местообитания

Покритието на различните типове местообитания, представени в броевите площадки, се изчислява като процент от първостепенните и второстепенните типове местообитания в площадките (**Error! Reference source not found.** и Таблица 1). Първостепенно е онова местообитание, което покрива 50% или повече от площта на броевата площадка. Второстепенно е местообитанието с най-висок процент след първостепенното. Местообитанията с по-нисък процент не се вземат предвид при анализа, но могат да бъдат отбелязани от наблюдателите в стандартните бланки.

Списък на местообитанията и процентното съотношение между тях в изследваните пробни площадки са представени в таблицата по-долу.

Таблица 1 Процентно съотношение на местообитанията в изследваните пробни площадки за периода 2005-2012 г.

Table 1 Average percentage of habitat types in survey plots for the period 2005-2012 (both primary and secondary habitat types were considered).

Код на местообитанието Habitat code	Тип на местообитанието Habitat type	%
C2	Селскостопански площи – посеви и други тревни култури Agricultural lands (crops)	28 %
C4	Ивици дървета, храсти и мозайки от тях Mosaic landscape (tree and scrubs lines)	14 %
B1	Храсталаци на места с умерен климат Temperate scrubs	7 %
A	Гори Forests	5
C3	Овощни градини, дървесни и храстови плантации Orchards, vineyards, tree plantations	5 %
A1	Широколистни гори Broadleaf forest	5 %
B2	Сухолюбиви храсталаци Sclerophyllous scrubs	4 %
D2	Села Villages	3 %
A3	Смесени гори Mixed forest	3 %
C1	Подобрени тревни площи Improved grassland	3 %
B7	Мезофилни тревни съобщества Mesophile grasslands	3 %

B6	Тревни съобщества по влажни терени Wet meadows	2 %
D6	Пустеещи земи Abandoned land	2 %
D4	Градски паркове и градини Urban parks and gardens	2 %
G4	Реки Rivers	1,2 %
B5	Алпийски и субалпийски тревни съобщества Alpine and subalpine grassland	1,2%
D1	Градове Cities	1,2 %
E2	Скали и скални стени Rocks and cliffs	1,2 %
D3	Индустриални зони Industrial zones	0,9 %
B3	Степни и сухолюбиви тревни съобщества по варовити терени Steppe grassland	0,75 %
B4	Тревни съобщества по сухи силикатни терени Grasslands on dry siliceous terrain	0,68 %
G2	Стоящи пресни води Freshwater lakes	0,68 %
A4	Алувиални и много влажни гори и храсталаци Wet alluvial forest	0,62 %
E1	Сипеи Scree	0,6%
E4	Пещери Caves	0,5%
F2	Растителност по периферията на водоемите Water vegetation	0,5 %
D5	Индустриални водоеми Industrial water bodies	<0,5%
F3	Крайречни и приизворни мочурища Bogs	<0,5%
A2	Иглолистни гори Coniferous forest	0,66%
F1	Мочурища и блата Peat bogs and marshes	<0,5%

От представените данни е ясно видимо, че към момента основното местообитание застъпено в МОВП е „селскостопански площи“, което е почти една трета от всички местообитания в квадратите. Следват „ивици дървета и храсти“, които също в значителна степен са свързани със земеделските земи и на трето място са „храсталаци на места с умерен климат“, които са съществен фактор повишаващ биологичното разнообразие в земеделските земи.

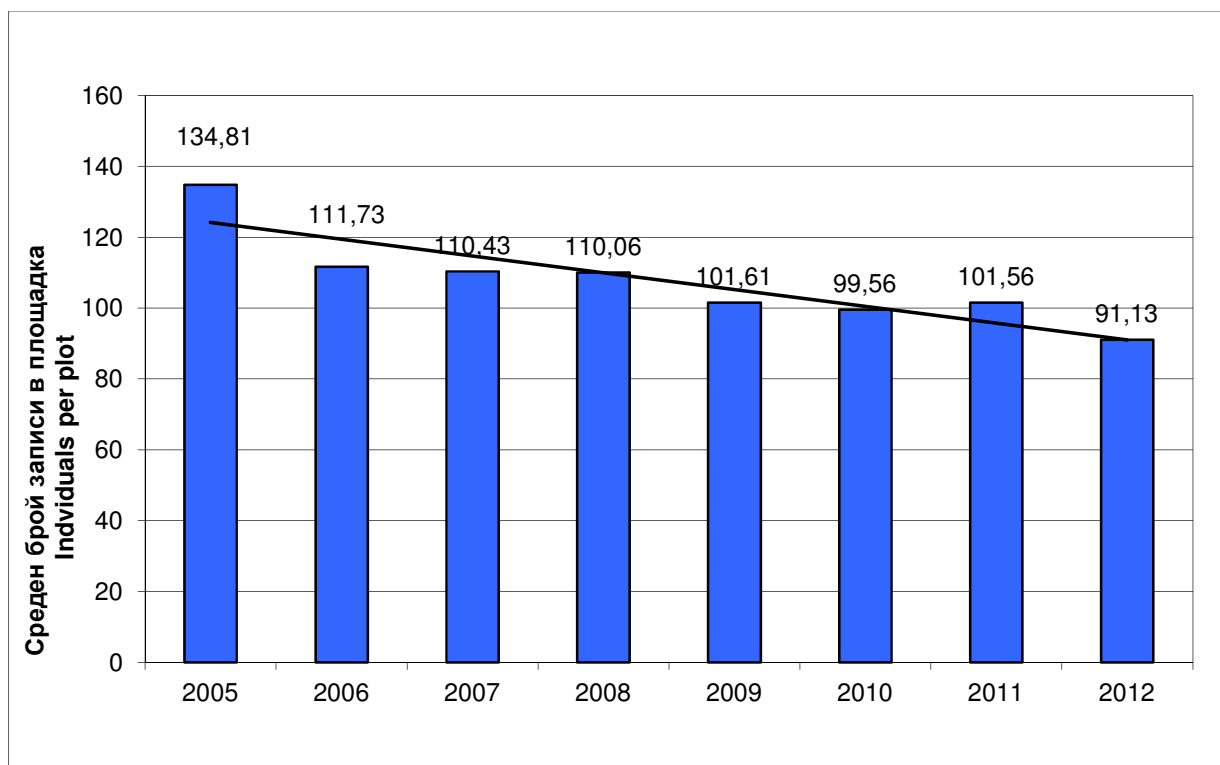
Горските типове местообитания сумарно заемат също значителен процент ако към него включим и трайни насаждения от типа на овощни градини. Това позволява и една по-добра оценка на тенденциите на горския тип видове.

Резултати

Тенденции в популациите на широкоразпространените видове птици

От началото на периода на провеждане на мониторинга (2005-2012 г.) са регистрирани 211 вида, или 50% от установените в България видове птици. През 2012 г. е регистриран най-високият брой видове до момента – 166 вида. Всяка година участниците регистрират между 151 и 166 вида в рамките на МОВП. Въпреки това, средният брой на записите е намалял през изследвания период, като през последната 2012 г. се наблюдава най-ниската стойност на средния брой записи на площадка (Фигура 1). Сред видовете, които са регистрирани за първи път през 2012 г. са сивата патица и планинският певец.

През последните две години има тенденция за нарастване броя на площадките, което подобрява покритието на схемата (Фигура 3). Същевременно това не променя съществено и не води до увеличаване на записите. Това е още един индикатор, за протичащите негативни тенденции в страната по отношение на популациите на птиците.

Фигура 1. Среден брой записи за всички площадки по години
Figure 1. Average number of individuals registered per year per survey plot

Фигура 2. Брой на изследваните площадки за периода 2005-2012 г.
Figure 2 Number of survey plots per year 2005-2012

Видовете птици регистрирани в рамките на теренните проучвания от МОВП, се красицират в три основни групи, като се следва класификацията на Общоевропейската схема за мониторинг на дивите птици. Видовете се разделят на , три групи според местобитанията, които обитават: земеделски земи; гори; и „други“ типове – за видовете, които не са тясно свързани с определен тип местообитание и се срещат в няколко различни типа местообитания.

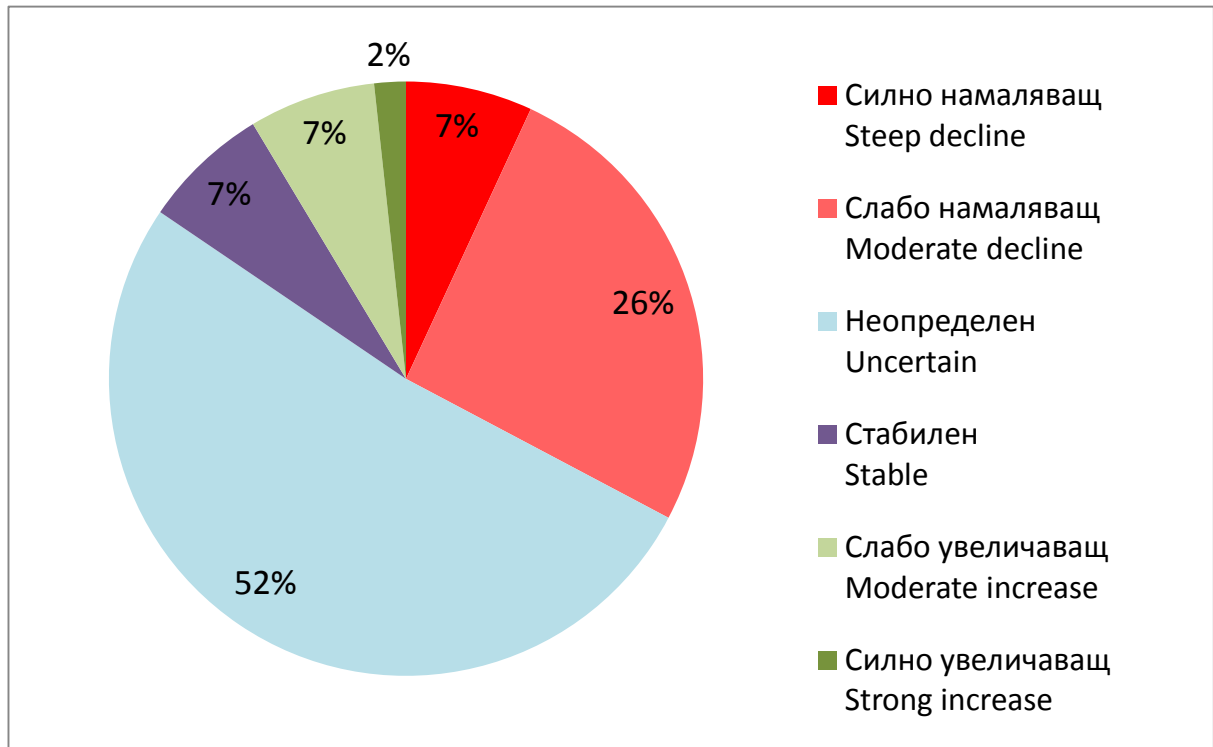
Индексът за състоянието на популациите на широко разпространените видове птици в България за периода 2005-2012 г. е с негативна тенденция и показва намаляване на популациите на птиците за този период с 12% (Фигура 3). Ако се разгледат последните 3 до 4 години са вижда едно относително забавяне и задържане на негативната тенденция, като тя се запазва на едно ниво от последните години. Въпреки забавения темп на намаляване на популациите, негативната тенденция се запазва в дългосрочен план и ясно показва негативните промени за състоянието на биоразнообразието в страната.

Фигура 3. Индекс за състоянието на популациите на 38 вида широкоразпространени видове птици в България за периода 2005-2012 г.

Figure 3 Common Birds Index for the period 2005-2012 (38 species)

Резултатите показват, че повечето оценени видове са с т. нар. „неопределена тенденция“ (52%), което се дължи основно на недостатъчното покритие на тези видове в настоящите пробни площадки – поради по-ниска численост на единица площ или слаба застъпеност на типичните за видовете местообитания (Фиг. 5). Това от своя страна води до недостатъчна по обем събрана информация за тях и неяснота в общата тенденция в състоянието на техните популации. Въпреки това при настоящата оценка видовете с неопределена тенденция са по-малко (52%) в сравнение с предходната (61%), което говори за подобряване на обхвата и покритието на схемата и обема на данни. Нарастването на броя видове с определена категория на тенденцията говори за подобряване на извадката от данни и обхвата на схемата, както и натрупването на все по-голям по обем данни. Въпреки това много видове все още са с неопределена категория.

Фигура 4. Разпределение на видовете според категориите тенденции в числеността на популациите им (58 вида)

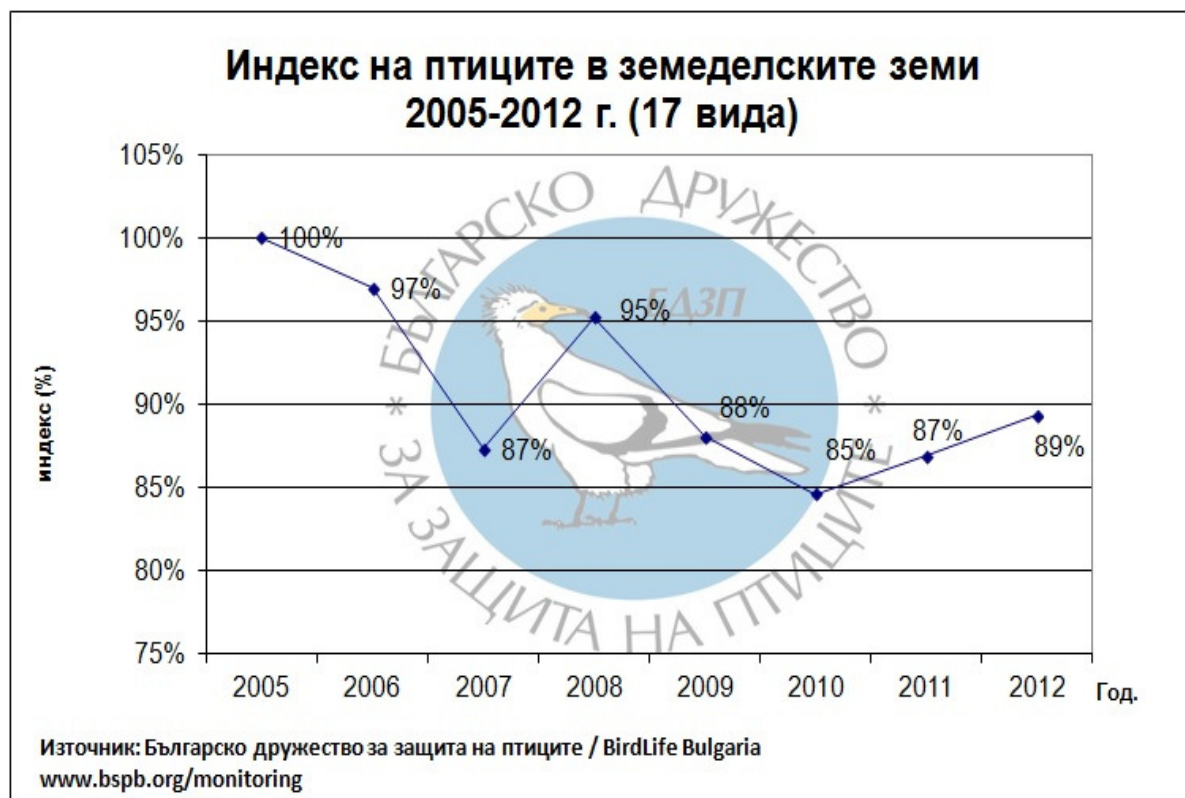
Figure 4 Distribution of the species in different trend categories

Сред видовете с ясно определена тенденция най-голям дял заемат намаляващите, като общо намаляващите (слабо и силно намаляваща тенденция) съставляват 33% от всички видове. Спрямо предходната оценка за периода 2005-2011 г. броят на слабо намаляващите видове е по-малко с 2 % за сметка на силно намаляващите, които са скочили от 4 на 7 %. Видовете със стабилни индекси са с 5% повече от тези от миналата оценка. През периода 2005-2011 г. те бяха едва 2 %, а при настоящата, те са 7 %. Слабо увеличаващите видове са станали от 4 на 7 %, а силно увеличаващите се остават непроменени – 2 %.

Индекс за състоянието на популациите на птиците, обитаващи земеделски земи

В тази група преобладаващи са намаляващите видове, както и тези с неопределена категория на тенденцията на популацията. При предходната оценка за периода 2005-2011 г. птиците на земеделските земи отбелязваха спад с -14 % (Христов и Петков. под печат); при настоящата те продължават да намаляват, но с по-забавени темпове до -11% спрямо 2005 г.

(Фигура 5). Въпреки, че има известно забавяне в негативната тенденция, и дори положителна тенденция погледнато в краткосрочен план, индексът все още не може да се категоризира с положителна тенденция и е възможно да се дължи на годишни различия. Същевременно не бива да се изключва и възможността от положителен ефект от разширяване на прилагането на агро-екологични мерки в страната.

Фигура 5. Индекс на популацията на птиците, обитаващи земеделските земи (17 вида)
Figure 5 Farmland Bird Index (17 species)

Видовете, включени в индекса, както и тенденциите в техните популации, са представени в таблицата по-долу.

Таблица 2. Тенденции в популациите на видовете, обитаващи земеделски земи, за периода 2005-2012 г. **(в червено са оцветени новите видове, които не са включени в изготвянето на индекса)**

Table 2. Trends of common farmland birds in Bulgaria 2005-2012

Вид Species name	Научно име Scientific name	Тенденция на популацията Population trend 2005-2012 (%)	Класификация на тенденцията Trend classification ¹
Полска чучулига Skylark	<i>Alauda arvensis</i>	-0,9%	-
Щиглец Goldfinch	<i>Carduelis carduelis</i>	-53,9%	↓
Бял щъркел White Stork	<i>Ciconia ciconia</i>	34,8 %	?
Пъдпъдък Quail	<i>Coturnix coturnix</i>	- 59,6%	↓
Градинска овесарка Ortolan Bunting	<i>Emberiza hortulana</i>	56,8%	?
Черноглава овесарка Black-headed Bunting	<i>Emberiza melanocephala</i>	-29,2%	?
Керкенец Common Kestrel	<i>Falco tinnunculus</i>	-29,9%	?
Качулата чучулига Crested Lark	<i>Galerida cristata</i>	-13,5%	?
Селска лястовица Barn Swallow	<i>Hirundo rustica</i>	-33,6 %	↓
Червеногърба сврачка Red-backed Shrike	<i>Lanius collurio</i>	-7,6 %	↓
Сива овесарка Corn Bunting	<i>Miliaria calandra</i>	-35,8%	↓
Жълта стърчиопашка <i>Motacilla flava</i>		-4,9%	↓

¹ **Легенда:**

↑↑ силно нарастване: нараства значително с повече от 5% годишно. Критерий: долната граница на доверителния интервал е > 1,05

↑ слабо нарастване: нараства значително, но с много малко над 5% годишно. Критерий: 1,00 < долна граница на доверителния интервал < 1,05

- стабилна: нараства или намалява незначително; промяната със сигурност е с по-малко от 5% годишно. Критерий: доверителният интервал е около 1,00, но долната му граница е > 0,95, а горната е < 1,05.

* неопределена: нараства или намалява незначително, но не е сигурно дали промяната е с по-малко от 5% годишно. Критерий: доверителният интервал е около 1,00, но долната му граница е < 0,95, а горната е > 1,05

↓ слабо намаляване: намалява значително, но с не повече от 5% годишно. Критерий: 0,95 < горна граница на доверителния интервал < 1,00

↓↓ силно намаляване: намалява със значително повече от 5% годишно. Критерий: горната граница на доверителния интервал е < 0,95

Yellow Wagtail			
Полско врабче Tree Sparrow	<i>Passer montanus</i>	64,3 %	↑
Голямо белогушо коприварче Common Whitethroat	<i>Sylvia communis</i>	148,6%	↑↑
Гургулица Turtle Dove	<i>Streptopelia turtur</i>	-10,3%	?
Обикновен скорец Common Starling	<i>Sturnus vulgaris</i>	-32,6%	?
Папуняк Hoopoe	<i>Upupa epops</i>	-5,5%	?
Фазан Common Pheasant	<i>Phasianus colchicus</i>	-37,1%	?
Обикновен пчелояд European Bee-eater	<i>Merops apiaster</i>	6,3%	↑
Ръждивогушо ливадарче Whinchat	<i>Saxicola rubetra</i>	-30,4%	↓
Черногушо ливадарче Stonechat	<i>Saxicola torquata</i>	-46,2%	?
Малък маслинов присмехулник Olivaceous Warbler	<i>Hippolais pallida</i>	-16%	?
Черночела сврачка Lesser Grey Shrike	<i>Lanius minor</i>	-43,7%	↓
Червоглава сврачка Woodchat Shrike	<i>Lanius senator</i>	-40,8%	↓
Посевна врана Rook	<i>Corvus frugilegus</i>	-93,5%	↓↓

Сред видовете с негативна тенденция са ръждивогушото и черногушото ливадарчета. Негативната тенденция при тях вероятно са свързани с промените в естествените тревни местообитания, които са основно местообитание на двата вида. В последните години именно затревените площи са силно повлияни от директните плащания в рамките на Общата селскостопанска политика (ОСП). Едно по-активно и по-широко прилагане на агро-екологичните мерки, свързани с опазването и/или възстановяването на естествените пасища и ливади, може да допринесе съществено за запазването и подобряването на популацията на тези два вида.

Обезпокоителен е и фактът, че обикновен и стопански значим вид като фазанът показва негативна тенденция, макар и все още да не е ясно определена. Вероятно промените в неговото състояние са резултат на промени в земеделските земи, засилването на химизацията в селското стопанство и разораването на синорите, което лишава този вид, както и други сходни видове от подходящи укрития и намалява и хранителната им база. Ако към това се добави ясната негативна тенденция и продължаващ спад в гнездовата

популация на пъдпъдъка – това буди сериозно безпокойство с оглед стопанското значение на тези два вида. Не е изключена възможността от негативно влияние на ловната преса върху видовете.

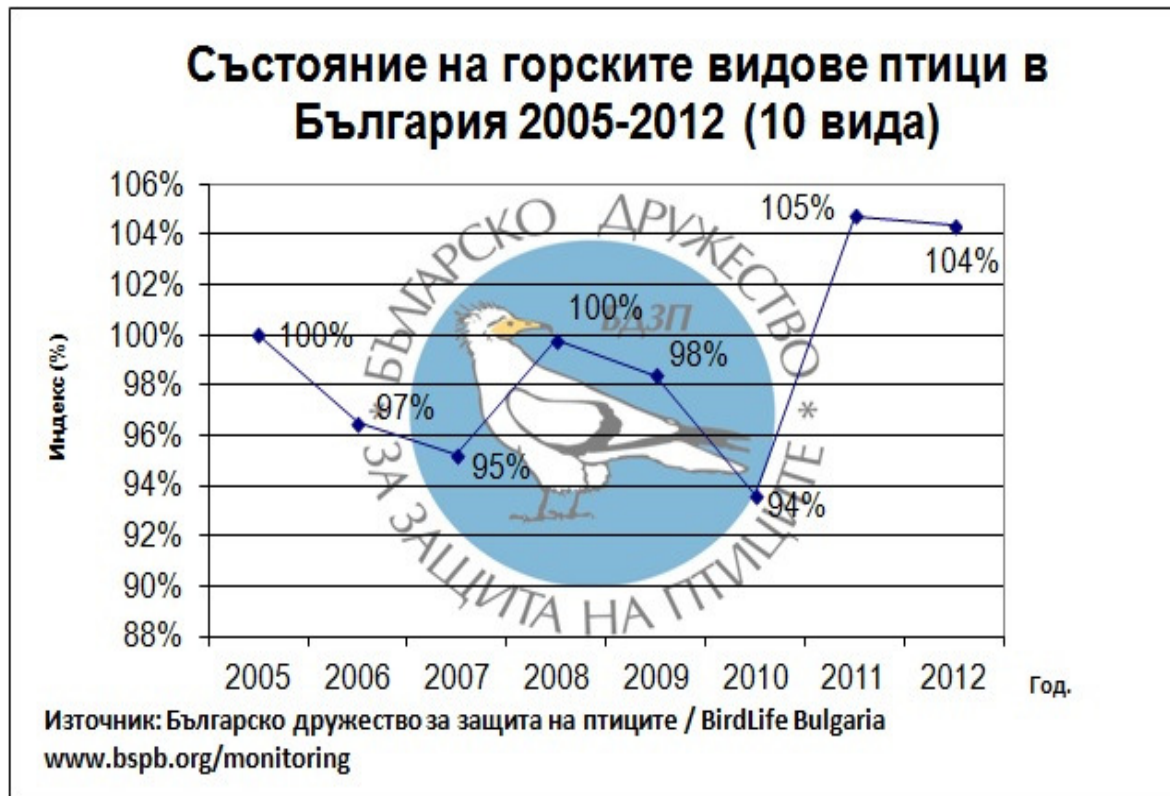
Съществен спад се наблюдава в популациите на черночелата и червоглавата сврачки. Двата вида обитават относително разнообразни местообитания от мозаечен тип, обхващащи земеделски земи и пасища с дървета и храсти. В някои райони на страната в този тип местообитания се наблюдават съществени промени, но за формирането на категорична позиция за причините за тази негативна тенденция са необходими допълнителни изследвания.

В критично състояние е посевната врана, която намалява с 93,5%! Основната вероятна причина е загубата на естествени гнездови местообитания в земеделските земи, което води до видимо изчезване на колонии. При този вид протичат известни тенденции на синантропизация – преместване на птиците от земеделските земи в градовете.

За да се определят причините за набелязания спад в тенденциите на посочените видове е необходимо целенасочено проучване за тях и включване на по-широк спектър местообитания, включително и градска среда.

Индекс на популациите на птиците, обитаващи гори

Горските местообитания все още не са достатъчно добре представени в площадките за МОВП, което възпрепятства категоричната оценка за състоянието на горските видове птици. Именно затова трудно може да се прецени дали промените в тенденциите от положителна към отрицателна и обратно се дължат на промени в състоянието на местообитанието или са резултат от размера на извадката. Във формирането на индекса участват едва 10 вида, което не позволява пълна и категорична оценка на тенденциите. Необходимо е целенасочено разширяване на покритието на мониторинга в горски местообитания, за да може да се добие по-ясна представа за реалните промени в този тип местообитания.

Фигура 6. Индекс на популациите на птиците, обитаващи горски местообитания (10 вида)
Figure 6. Forest Bird Index (10 species)

При настоящата оценка четири от общо десетте вида, включени в изготвянето на индекса са с ясно определена тенденция. При два вид се наблюдава слабо нарастване и два са със стабилно състояние. Популациите на останалите видове нямат ясно определена тенденция. Възможно е увеличението на броя видове с определени тенденции да се отрази на общия индекс на горските видове птици и той да се промени.

Таблица 3. Тенденции в популациите на видовете, обитаващи горски местообитания, за периода 2005-2012 г. (в червено са оцветени новите видове, които не са включени в изготвянето на индекса)

Вид	English name	Научно име Scientific name	Тенденция на популацията Population trend 2005-2012 (%)	Класификация на тенденцията Trend classification

Гривяк Woodpigeon	<i>Columba palumbus</i>	21,9%	?
Голям пъстър кълвач Great Spotted Woodpecker	<i>Dendrocopos major</i>	3 %	?
Червеногръдка Robin	<i>Erithacus rubecula</i>	60,9%	?
Обикновена чинка Chaffinch	<i>Fringilla coelebs</i>	6 %	-
Сойка Jay	<i>Garrulus glandarius</i>	-15,6 %	-
Авлига Golden Oriole	<i>Oriolus oriolus</i>	-21,3 %	?
Голям синигер Great Tit	<i>Parus major</i>	- 4,7 %	↑
Голямо черноглаво коприварче Blackcap	<i>Sylvia atricapilla</i>	- 0,8 %	?
Кос Blackbird	<i>Turdus merula</i>	- 21,9 %	?
Поен дрозд Song Thrush	<i>Turdus philomelos</i>	45,6 %	?
Син синигер Blue Tit	<i>Poecile caeruleus</i>	112,4 %	↑
Малък ястреб Eurasian Sparrowhawk	<i>Accipiter nisus</i>	- 47,6 %	?
Зелен кълвач Green Woodpecker	<i>Picus viridis</i>	- 64,6 %	↓
Горска бъбрица Tree Pipit	<i>Anthus trivialis</i>	- 29,9 %	?
Орехче Winter Wren	<i>Troglodytes troglodytes</i>	- 81,7%	↓
Лъскавоглав синигер Marsh Tit	<i>Parus palustris</i>	- 95,4 %	↓↓
Горска зидарка Wood Nuthatch	<i>Sitta europaea</i>	- 37,2 %	?
Черешарка Hawfinch	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	35,9 %	?

При проведения анализ на данните впечатление прави положителната тенденция при синия (*Poecile caeruleus*) и големия синигер (*Parus major*), които са сред видовете с определена тенденция, които са и доста големи генералисти по отношение на екологични си изисквания. Същевременно наблюдаваме негативна тенденция в популациите на коса (*Turdus merula*), авлигата (*Oriolus oriolus*) и значителен спад при лъскавоглавия синигер (*Parus palustris*). Слабото покритие на горските местообитания в схемата на МОВП затруднява интерпретацията на резултатите от анализите. Въпреки това следва да се отбележи, че макар и четирите вида с определени категории на тенденция да обитават гори, те в известна степен са и генералисти т.е. те могат да се срещнат често в разнообразни местообитания, включващи дори единични или малка група дървета, стига да са налични подходящи гнездови условия. От друга страна авлигата и лъскавоглавият синигер са по-

специализирани в изискванията към местообитанията си и могат да дадат по-ясна представа за състоянието на местообитанието. За по-ясното определяне на причините за тенденциите на популациите са необходими допълнителни специализирани проучвания – не само разширяване покритието на МОВП в горските местообитания, но и вземане под внимание изискванията към местообитанията на конкретните видове, включени в индекса.

Птици на „други“ типове местообитания

Видовете, които не са привързани към един конкретен тип местообитание и се срещат в различни такива, без да са тясно свързани с някое от тях, са отделени в трета категория, „други“. (Таблица 4 и Фигура 6).

Таблица 4. Тенденции в популациите на видовете, обитаващи повече от един тип местообитания, за периода 2005-2012 г. (в червено са оцветени новите видове)

Table 3. Population trends for 2005-2012 of bird species that occupy “other” types of habitats.

Вид	English name	Научно име Scientific name	Тенденция на популацията Population trend 2005-2012 (%)	Класификация на тенденцията Trend classification
Черен бързолет	Common Swift	<i>Apus apus</i>	94,4%	?
Обикновен мишелов	Common Buzzard	<i>Buteo buteo</i>	14,7%	?
Обикновена кукувица	Cuckoo	<i>Cuculus canorus</i>	-30,5%	↓
Зеленика	Greenfinch	<i>Carduelis chloris</i>	- 22,8 %	?
Сива врана	Hooded Crow	<i>Corvus cornix</i>	-65,6%	↓↓
Сирийски пъстър кълвач	Syrian Woodpecker	<i>Dendrocopos syriacus</i>	-68,6%	↓↓
Градска лястовица	House Martin	<i>Delichon urbica</i>	-29%	↓
Южен славей	Common Nightingale	<i>Luscinia megarhynchos</i>	17,3 %	?
Домашно врабче	House Sparrow	<i>Passer domesticus</i>	-43,2%	↓
Сврака	Magpie	<i>Pica pica</i>	-15,9%	-

Гугутка Collared Dove	<i>Streptopelia decaocto</i>	- 21,4 %	?
Сиво каменарче Northern Wheatear	<i>Oenanthe oenanthe</i>	- 25,4 %	?
Бяла стърчиопашка White Wagtail	<i>Motacilla alba</i>	- 32,6 %	?
Малко белогушо коприварче Lesser Whitethroat	<i>Sylvia curruca</i>	15,7 %	?
Чавка Jackdaw	<i>Corvus monedula</i>	- 54,4 %	↓

При настоящия анализ сивата врана (*Corvus cornix*) и домашното врабче (*Passer domesticus*) са отново сред видовете с най-неблагоприятна тенденция от тази група. Друг вид със значителен спад е сирийският кълвач (*Dendrocopos syriacus*). Негативната тенденция при сирийския пъстър кълвач буди безпокойство, тъй като до скоро това беше един типичен представител за парковете и градински части на населените места, които съставят значителна част от местообитанието му. Загубата на този тип зелени площи за сметка на урбанизацията в населените места и крайнините им вероятно има съществено влияние върху тези негативни тенденции. Част от видовете демонстрират значителна привързаност към населените места или пък навлизат все повече в тях през последните години – напр. сивата врана, свраката, дори поселната врана. Ето защо в някои случаи са необходими допълнителни конкретни проучвания относно причините за посочените тенденции, както и дали тези промени се дължат на обхвата на МОВП или на определени екологични промени с възможни последствия и върху други видове и върху околната среда като цяло. Много от тези видове обитават в голяма степен населените места и прилежащите им територии. Безпокойство буди негативната тенденция в популациите на кукувицата, градската лястовица и домашното врабче – видове, които са широко разпространени, но с различни изисквания към местообитанията, които обитават.

Заклучение

В дългосрочен план се затвърждава негативната тенденция в популациите на обикновените видове птици. Общия индекс на състоянието на популациите показва спад с 12%. Индексът за състоянието на птиците, обитаващи земеделски земи, показва спад със 11% за периода 2005-2012 г. Наблюдава се известно минимално забавяне в негативната тенденция, като спадът от последните 2-3 години се задържа около 10-15%, а в краткосрочен план се наблюдава известно стабилизиране на тренда. Забавянето в негативната тенденция обаче може да се дължи на включването на по-обширни данни, което се отразява на общата тенденция през годините. Независимо от това негативната обща дългосрочна тенденция спрямо изходния период продължава. Възможно е този спад да е в резултат от негативното

влияние на земеделските практики и политики през изминалия оценяван период. Необходимо е да се направи по-задълбочена оценка и да се отдели повече внимание на земеделските практики, за да се избегне субсидирането на онези от тях, които влияят негативно върху състоянието на биоразнообразието. Необходимо е по-активно прилагане и широко включване в различните агро-екологични мерки, за да се постигне по-осезаем ефект от тях. Сред съществуващите агро-екологични мерки съществува достатъчно подходящи мерки, които могат да повлияят положително върху състоянието на редица от оценяваните видове. Първоначалните анализи на наличните данни от МОВП свидетелстват, че като цяло мерките имат положителен ефект върху броя и числеността на видовете, но извадките са твърде малки за изготвянето на цялостна картина. МОВП се очертава като най-подходящия широко-мащабен мониторингов инструмент за оценка на ефективността мерките от Националната агро-екологична програма. Широко-мащабното прилагане на МОВП и разширяването на покритието на схемата трябва да бъде значително и да е насочено целево към определени типове местообитания и райони, които да дадат по-ясна и пълна представа за общите и специфични тенденции в популациите на обикновените видове птици.

За отразяването на специфичното влияние на конкретните мерки върху разнообразието от видове и на степента на коректно прилагане на предвидените мерки са необходими количествени аргументи и допълнителни специфични изследвания и анализи. Резултатите в настоящия доклад говорят за продължаваща негативна тенденция. Събирането на информация е необходимо да продължи, за да се изяснят тенденциите при редица видове с неопределено състояние. Това на свой ред ще даде по-пълна и ясна представа за протичащите процеси в околната среда и в природата на България.

Литература:

Христов, Й. 2009. Продължават ли да са обикновени широко разпространените видове в България: резултати от МОВП за периода 2005-2008 г. Брой 11. Март 2009. БДЗП. София.

Христов, Й. 2011. Състояние на широко разпространените видове птици през 2009 г. Брой 12. Март 2011. БДЗП. София.

Христов и Петков. Под печат. Състояние на широко разпространените видове птици през 2012 г. Природозащитна поредица на БДЗП. Книга 26. БДЗП. София.

Спасов, С. 2008. Състояние на широко разпространените птици в България. Българско дружество за защита на птиците, Природозащитна поредица. Книга 13. БДЗП. София.

Янков, П. (отг. ред). 2007. Атлас на гнездящите видове птици в България. Българско дружество за защита на птиците. Природозащитна поредица. Книга 10. БДЗП. София.

- Agrotec spa. 2010. Ongoing and Mid-Term Evaluation of the RDP 2007-2013. Mid-term Evaluation of the Rural Development Programme of Bulgaria. Covered period: 2007-2009.
- Bibby, C., Jones, M., Marsden, S. (1998): Expedition Field Techniques. Bird Surveys. Expedition Advisory Centre, Royal Geographical Society, London.
- EBCC. 2010. Trends of Common Birds in Europe, 2010 update. <http://www.ebcc.info/>
- Nikolov, S. C., Demerdzhiev, D. A., Popgeorgiev, G. S. & Plachiyiski, D. G., 2011. Bird Community Patterns in sub-Mediterranean Pastures: the Effects of Shrub Cover and Grazing Intensity. *Animal Biodiversity and Conservation*, 34.1: 11–21.
- PECBMS (2009). The State of Europe's Common Birds 2008. CSO/RSPB, Prague, Czech Republic. Layout: J. Kaláček. Printed by JAVA Třeboň, Czech Republic.
- [Risely, K., Baillie, S.R., Eaton, M.A., Joys, A.C., Musgrove, A.J., Noble, D.G., Renwick, A.R. and Wright, L.J. \(2010\): The Breeding Bird Survey 2009. BTO Research Report 559. British Trust for Ornithology, Thetford.](#)
- Risely, K., Renwick, A.R., Dadam, D., Eaton, M.A., Johnston, A., Baillie, S.R., Musgrove, A.J. & Noble, D.G. (2011) The Breeding Bird Survey 2010. BTO Research Report 597. British Trust for Ornithology, Thetford.

References:

- Agrotec Spa. 2010. Ongoing and Mid-Term Evaluation of the RDP 2007-2013. Mid-term Evaluation of the Rural Development Programme of Bulgaria. Covered period: 2007-2009.
- Bibby, C.J., Burgess, N.D. et Hill, D.A. (2000): Bird Census Techniques. Academic Press, London, 2nd edition.
- EBCC. 2010. Trends of Common Birds in Europe, 2010 update. <http://www.ebcc.info/>
- Hristov, I. 2009. Are Common Birds Still Common in Bulgaria: Results from the CBM Scheme for 2005-2008. In Common Bird Monitoring. Bulletin 11, March 2009. BSPB. Sofia.
- Hristov, I. 2011. State of Common Birds in Bulgaria in 2009. In Common Bird Monitoring. Bulletin 12, March 2011. BSPB. Sofia
- Hristov, I. And Petkov, N. In print. State of Common Birds in Bulgaria in 2012. BSPB book conservation series. Book 26. BSPB. Sofia
- Iankov, P. (ed) 2007. Atlas of Breeding Birds in Bulgaria. Bulgarian Society for the Protection of Birds. Conservation series. Book 10. BSPB. Sofia.
- Nikolov, S. C., Demerdzhiev, D. A., Popgeorgiev, G. S. & Plachiyiski, D. G., 2011. Bird Community Patterns in sub-Mediterranean Pastures: the Effects of Shrub Cover and Grazing Intensity. *Animal Biodiversity and Conservation*, 34.1: 11–21.
- PECBMS (2009). The State of Europe's Common Birds 2008. CSO/RSPB, Prague, Czech Republic. Layout: J. Kaláček. Printed by JAVA Třeboň, Czech Republic.

[Risely, K., Baillie, S.R., Eaton, M.A., Joys, A.C., Musgrove, A.J., Noble, D.G., Renwick, A.R. and Wright, L.J. \(2010\): The Breeding Bird Survey 2009. BTO Research Report 559. British Trust for Ornithology, Thetford.](#)

Risely, K., Renwick, A.R., Dadam, D., Eaton, M.A., Johnston, A., Baillie, S.R., Musgrove, A.J. & Noble, D.G. (2011) The Breeding Bird Survey 2010. BTO Research Report 597. British Trust for Ornithology, Thetford.

Spasov, S. 2008. The State of Bulgaria's Common Birds. Bulgarian Society for the Protection of Birds, Conservation Series, Book 13. Sofia, BSPB.